

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ศาลยุติธรรมกับการดำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรม

จัดทำโดย นายศิริชัย วัฒนโยธิน
รหัส

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๕
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลยุติธรรมกับการธำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรม

ศิริชัย วัฒนโยธิน^๑

บทคัดย่อ

บทคัดย่อหรือสาระสังเขป

หลักนิติธรรม (The Rule of Law) เป็นหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตย เป็นหลักการสำคัญในกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งค่าบังคับในฐานะกฎหมายสูงสุดของประเทศ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งที่หน่วยงานของรัฐตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคนจะต้องเข้าใจสาระสำคัญของหลักนิติธรรม และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ที่จะต้องบริหารราชการแผ่นดินภายใต้หลักนิติธรรม หลักนิติธรรมจึงเป็นกลไกสำคัญในการจัดระเบียบจัดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ในการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารให้เป็นไปอย่างเหมาะสม รวมถึงสถาบันศาลและองค์กรอิสระอื่นซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุจริต เทียบธรรม กับทั้งมีส่วนในการป้องกันแก้ไขวิกฤติของประเทศตามความจำเป็นและความเหมาะสมเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งแก่การปกครองประเทศ เพื่อธำรงไว้ซึ่งสาระสำคัญของหลักนิติธรรมในข้อดังกล่าวให้มีผลในทางปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง จึงมีความจำเป็นต้องมีการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ให้อำนาจองค์กรของรัฐในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย โดยองค์กรที่ถูกกำหนดให้รับหน้าที่สำคัญดังกล่าวตามหลักสากลได้แก่องค์กรทางตุลาการที่เป็นอิสระจากองค์กรทางนิติบัญญัติและองค์กรทางบริหาร โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๙๔ บัญญัติให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น จึงถือว่าศาลยุติธรรมมีบทบาทสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม

การใช้กฎหมายในภาคปฏิบัติบางกรณีอาจยังมีประเด็นโต้แย้งว่าผลที่เกิดขึ้นมิได้เป็นประโยชน์ในภาพรวมของกระบวนการยุติธรรมของประเทศ อีกทั้งยังอาจถูกนำไปใช้เป็นเทคนิคดำเนินคดีเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งอาจถูกมองว่าไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม ในการดำเนินคดีอาญามีหลักสำคัญประการหนึ่งซึ่งเป็นหลักสากลว่า บุคคลจะถูกดำเนินคดีสองครั้งสำหรับการกระทำเพียงครั้งเดียวไม่ได้ (ne bis in idem) ในขณะที่การกระทำครั้งเดียวอาจมีความผิดตามกฎหมายหลายบทมาตราหรือผิดกฎหมายหลายฉบับ หรือที่เรียกว่าการกระทำกรรม

^๑ ประธานศาลอุทธรณ์

เดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ บัญญัติว่า สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง ผลทางกฎหมายจึงมีว่าถ้าการกระทำของผู้กระทำความผิดเป็นการกระทำความผิดแต่เป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท หากมีการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดจนศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดบางบทไปแล้ว สิทธินำคดีอาญามีฟ้องผู้กระทำความผิดคนนั้นสำหรับการกระทำครั้งนั้นย่อมระงับไป จะมาฟ้องให้ลงโทษในฐานความผิดอื่นที่เหลืออีกไม่ได้ กรณีดังกล่าวเมื่อตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นไปตามหลักกฎหมายที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล เป็นแต่ว่าเมื่อนำไปปฏิบัติในบางสถานการณ์ทำให้อาจไม่เป็นธรรม จึงไม่มีเหตุผลจำเป็นถึงแก่ต้องแก้ไขกฎหมายลบล้างหลักการเดิม และสามารถใช้นิติวิธี (Juristic method) ซึ่งเป็นเครื่องมือขององค์กรทางตุลาการเพื่ออุดช่องว่างเพื่อปิดกั้นผลที่ไม่เป็นธรรมได้

คำสำคัญ

หลักนิติธรรม ศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมกับการธำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรม

ความนำ

หลักนิติธรรม (The Rule of Law) เป็นหลักการสำคัญในกฎหมายรัฐธรรมนูญ เดิมมีการกล่าวถึงหลักนิติธรรมในการเรียนการสอนวิชากฎหมายระดับอุดมศึกษาในฐานะเป็นหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตย หลักนิติธรรมเพ็งบัญญัติเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓ วรรคสอง “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” และมาตรา ๗๘ (๖) “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน โดยดำเนินการให้หน่วยงานทางกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐตามกฎหมายและตรวจสอบการตรากฎหมายของรัฐ ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามหลักนิติธรรม”

แม้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ก็ยังได้บัญญัติสืบทอดหลักนิติธรรมไว้ในมาตรา ๓ วรรคสองว่า รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม และปรากฏความตอนหนึ่งในกระแสพระราชปรารภประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับความสำคัญของรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและหลักนิติธรรมว่า “...จึงได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญเพื่อใช้เป็นหลักในการปกครอง และเป็นแนวทางในการจัดทำกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมาย โดยได้กำหนดกลไกเพื่อจัดระเบียบและสร้างความเข้มแข็งแก่การปกครองประเทศขึ้นใหม่ด้วยการจัดโครงสร้างของหน้าที่และอำนาจขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ และสัมพันธ์ภาพระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารให้เหมาะสม การให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระอื่นซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุจริต เที่ยงธรรมและมีส่วนในการป้องกันหรือแก้ไขวิกฤติของประเทศตามความจำเป็นและความเหมาะสม การรับรอง ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยให้ชัดเจนและครอบคลุมอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยถือว่าการมีสิทธิเสรีภาพเป็นหลัก การจำกัดตติสิทธิเสรีภาพเป็นข้อยกเว้น แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เพื่อคุ้มครองส่วนรวม การกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต่อประชาชนเช่นเดียวกับการให้ประชาชนมีหน้าที่ต่อรัฐ การวางกลไกป้องกัน ตรวจสอบ และขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เข้มงวด เด็ดขาด เพื่อมิให้ผู้บริหารที่ปราศจากคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลเข้ามามีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองหรือใช้อำนาจตามอำเภอใจ...”

เนื้อหา

ปัจจุบันมีการบัญญัติหลักนิติธรรมในรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีผลว่าหลักนิติธรรมมีค่าบังคับในฐานะกฎหมายสูงสุดของประเทศ จึงนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งที่หน่วยงานของรัฐตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคนจะต้องเข้าใจสาระสำคัญของหลักนิติธรรม และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ที่จะต้องบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามหลักดังกล่าวเพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ เป็นที่น่าสังเกตว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติเป้าหมายของการปฏิบัติตามหลักนิติธรรมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไป “เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” ซึ่งเป็นส่วนที่เพิ่มขึ้นมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่เพียงแต่บัญญัติว่า การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม โดยไม่ได้กล่าวถึงเป้าหมายของหลักนิติธรรมไว้ ในการนี้นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้บรรดาอธิบายเป็นแนวทางในการศึกษาทำความเข้าใจหลักนิติธรรมไว้ อาทิ

Professor A.V.Dicey ได้เสนอหลักสำคัญว่า ไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎหมายของแผ่นดิน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีชาติกำเนิดหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับใด ย่อมถูกบังคับโดยกฎหมาย และโทษอย่างเดียวกัน

ศาสตราจารย์ธานีรินทร์ กรัยวิเชียร กล่าวถึงหลักนิติธรรมว่า “หลักนิติธรรมคือหลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยที่เทิดทูนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิมนุษยชนทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิทรราชย์ หากมีข้อพิพาทใด ๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างรัฐกับเอกชนหรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินข้อพิพาทนั้นโดยเด็ดขาดและยุติธรรมตามกฎหมายบ้านเมืองที่ถูกต้องและเป็นธรรม”

ศาสตราจารย์ ดร. กำชัย จงจักรพันธ์ ให้ความหมายของหลักนิติธรรมว่า หมายถึงหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่กฎหมายอันหมายรวมถึงการบัญญัติกฎหมาย การใช้การตีความกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจะต้องไม่ฝ่าฝืนหรือขัดแย้งต่อหลักนิติธรรมหรือหลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย หลักนิติธรรมหรือหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายจะถูกล่วงละเมิดมิได้ หากกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม ผลก็คือจะบังคับใช้ไม่ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งหลักนิติธรรมคือหลักที่อยู่เหนือกฎหมายทั้งปวง อยู่เหนือแม้กระทั่งรัฐธรรมนูญ หลักนิติธรรมจึงเป็นเสาหลักที่ใช้ค้ำยันหรือกำกับไม่ให้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมใด ๆ กลายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจฉ้อฉล ไม่ว่าจะป็นรัฐสภา รัฐบาลหรือแม้แต่ศาลสถิตยุติธรรมไม่ให้ใช้อำนาจและดุลยพินิจตามอำเภอใจ หลักนิติธรรมจึงเป็นหลักการสำคัญที่ใช้ในการควบคุมกำกับให้รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ตุลาการ และหน่วยงานของรัฐทั้งหลายได้ใช้อำนาจไปตามกรอบที่กฎหมายกำหนด ทำให้เกิดสังคมที่เป็นธรรมทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข สิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีของบุคคลได้รับการคุ้มครอง

โดยนักวิชาการท่านหลังได้เสนอหลักการสำคัญของหลักนิติธรรมโดยสรุปว่า หลักนิติธรรม หมายถึง “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจะต้องไม่ฝ่าฝืน ชัดหรือแย้ง ต่อหลักนิติธรรม และหลักนิติธรรมนี้จะถูกล่วงละเมิดไม่ได้ ผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม คือ ใช้บังคับไม่ได้ และสาระสำคัญของหลักนิติธรรม ได้แก่

๑. หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา
๒. กฎหมายไม่มีผลย้อนหลังเป็นโทษ
๓. กฎหมายต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ
๔. กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป
๕. เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้อำนาจได้ภายใต้การให้อำนาจโดยกฎหมาย
๖. ห้ามยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำในอนาคต

สาระสำคัญของหลักนิติธรรมในมุมมองทางวิชาการดังกล่าวข้างต้นในข้อที่ว่าเจ้าหน้าที่รัฐจะใช้อำนาจได้ภายใต้การให้อำนาจโดยกฎหมาย และกระทำได้เพียงเท่าที่กฎหมายให้อำนาจเท่านั้น มีความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน ดังนั้น เพื่อธำรงไว้ซึ่ง สาระสำคัญของหลักนิติธรรมในข้อดังกล่าวให้มิผลในทางปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนอย่างแท้จริง จึงมีความจำเป็นต้องมีการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ กฎหมายที่ให้อำนาจองค์กรของรัฐในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงตรวจสอบ ความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย โดยองค์กรที่ถูกกำหนดให้รับหน้าที่สำคัญดังกล่าวตามหลักสากลได้แก่องค์กรทางตุลาการที่เป็นอิสระ จากองค์กรทางนิติบัญญัติและองค์กรทางบริหาร ปัจจุบันองค์กรทางตุลาการหรือศาลของประเทศ ไทยประกอบด้วย ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร ศาลแต่ละระบบมี อำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาและตรวจสอบการกระทำของเจ้าหน้าที่หรือองค์กรของรัฐตาม ประเพณีคดีที่กฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจของแต่ละระบบศาล แต่มีเป้าหมายร่วมกันคือการ ธำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกระทบโดยการกระทำที่มีชอบ ของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๙๔ บัญญัติให้ ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ ในอำนาจของศาลอื่น จึงถือว่าศาลยุติธรรมมีบทบาทสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรมเพื่อประโยชน์ ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม

ในกาลก่อนการบัญญัติหลักนิติธรรมเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรมเคยมี คำวินิจฉัยสำคัญที่แสดงประจักษ์ถึงบทบาทของศาลยุติธรรมในการธำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรมในข้อที่ว่า กฎหมายไม่มีผลย้อนหลังเป็นโทษ ได้แก่

คำพิพากษาศาลฎีกาในคดีอาชญากรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑/๒๔๘๙

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๒ ซึ่งบัญญัติว่า สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนั้น ไม่ใช่เป็นข้อบัญญัติตัดอำนาจศาลที่จะตีความบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ศาลจึงมีอำนาจตีความบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญได้

ในการใช้หรือบังคับตามกฎหมายนั้น ศาลย่อมต้องแปลหรือตีความหมายของกฎหมาย หากไม่ให้ศาลแปล ศาลก็ย่อมใช้กฎหมายไม่ได้ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔ มีข้อความรับรองถึงเสรีภาพของบุคคลในการต่างๆ ดังระบุไว้ นั้น มีความหมายรับรองถึงเสรีภาพในการกระทำด้วย คำว่ามีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกายตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔ นั้นมีความหมายว่า ไม่ให้ใครมาทำอะไรแก่เราและหมายถึงเราจะทำอะไรก็ได้ด้วย หากการนั้นอยู่ภายในบังคับของกฎหมาย คำว่าภายในบังคับแห่งกฎหมายตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔ นั้นหมายถึงว่าไม่มีกฎหมายห้ามไว้ โดยตรงหรือโดยอ้อม และหมายถึงบทกฎหมายที่มีอยู่ในเวลานั้น ไม่ใช่หมายถึงบทกฎหมายที่จะมีมาภายหลัง กฎหมายใดบัญญัติย้อนหลัง ลงโทษการกระทำการเขียนการพูด ฯลฯ ที่แล้วมา ย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔ กฎหมายนั้นย่อมตกเป็นโมฆะ จะใช้บังคับไม่ได้ พระราชบัญญัติอาชญากรรมเฉพาะที่บัญญัติย้อนหลังนั้น ย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔ จึงเป็นโมฆะ ส่วนบทบัญญัติที่ว่าด้วยการกระทำหลังจากใช้พระราชบัญญัตินี้แล้ว เป็นอันใช้บังคับได้โดยสมบูรณ์ สภาผู้แทนราษฎรอาจออกกฎหมายย้อนหลังได้ต่อเมื่อกฎหมายที่ให้ย้อนหลังนั้นไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เช่นพระราชบัญญัติงบประมาณ ศาลเป็นผู้มีอำนาจที่จะชี้ขาดกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญว่าเป็นโมฆะตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๖๑ ได้ โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตาม พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามอย่างเดียว เมื่อศาลเห็นว่าลงโทษตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามไม่ได้แล้ว ก็ไม่ต้องพิจารณาว่าจำเลยจะมีความผิดตามกฎหมายอื่นหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาในคดียึดทรัพย์นักการเมือง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๓๑/๒๕๓๖ (ประชุมใหญ่)

คดีตามประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ ข้อ ๖ ศาลแพ่งไม่มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดด้วยตนเอง นอกจากทำความเห็นไปยังศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย และประกาศดังกล่าวได้บัญญัติให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ผู้ร้องจึงมีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายและศาลฎีกาก็มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเช่นนั้นได้ ปัญหาที่ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๓๔ หรือไม่ซึ่งเกิดขึ้นในการพิจารณาคดีของศาล มิใช่ปัญหาเกิดขึ้นในวงงานของสภานิติบัญญัติแห่งชาติหรือคณะรัฐมนตรีขอให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติวินิจฉัยตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง และมีใช่เป็นการกระทำหรือปฏิบัติตามที่บัญญัติในมาตรา ๓๑ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๓๔ ทั้งมิใช่

ปัญหาว่าบทบัญญัติของกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๕ และมาตรา ๒๐๖ วรรคแรก เช่นเดียวกัน อำนาจในการวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวจึงตกอยู่แก่ศาลตามหลักกฎหมายทั่วไป แม้ขณะที่ออกประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ ไม่มีกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือธรรมนูญการปกครองใช้บังคับแต่ระหว่าง ประกาศดังกล่าวมีผลใช้บังคับอยู่ได้มีประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๓๔ ประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๓๔ เมื่อประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ ข้อ ๒ และข้อ ๖ มีผลเป็นการตั้งคณะบุคคลที่มีใช้ศาลให้มีอำนาจทำการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเช่นเดียวกับศาลทั้งออกและใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญาย้อนหลังไปลงโทษบุคคล เป็นการขัดต่อประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย ประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ ข้อ ๒ และข้อ ๖ จึงขัดหรือแย้งต่อธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๓๐ วรรคแรก ใช้บังคับมิได้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๓๒ เป็นการรับรองโดยทั่วไปว่า ประกาศหรือคำสั่งของ รสช. มีผลให้ใช้บังคับได้เช่นกฎหมายเท่านั้น มิได้บัญญัติรับรองไปถึงว่าให้ใช้บังคับได้แม้เนื้อหาตามประกาศหรือคำสั่งนั้นขัดหรือแย้งต่อธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๓๔ และเมื่อประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ ข้อ ๒ ข้อ ๖ ใช้บังคับไม่ได้ตามธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร มาตรา ๓๐ แล้ว จึงมิใช่กฎหมายที่ยังมีผลใช้บังคับอยู่จนถึงวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๓๔ จึงจะนำมาตรา ๒๒๒ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๓๔ มาใช้ให้มีผลบังคับต่อไปไม่ได้

สำหรับประชาชนหรือเอกชนทั่วไปอาจได้รับกระทบจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยหากเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ มีใช้โดยผู้เสียหายฟ้องเอง ก็ต้องมีกระบวนการสอบสวนและการดำเนินการในชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น การจับกุม ชัง สอบสวน ซึ่งล้วนแต่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน ในการต่อสู้คดีอาญา จึงมักปรากฏอยู่เสมอว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยยกข้อต่อสู้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยมิชอบอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อมิให้ศาลรับฟังหรือเชื่อถือพยานหลักฐานที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้มาโดยมิชอบนั้นแล้วนำมาลงโทษตน ทั้งนี้เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติหลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาไว้ในมาตรา ๒๒๖ ว่า พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่น... และมาตรา ๒๒๖/๑ บัญญัติว่าในกรณีที่ความปรากฏแก่ศาลว่า พยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่การรับฟังพยานหลักฐานนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกมากกว่าผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาหรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชนจึงเป็นโอกาสที่ศาลจะได้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งหากได้ความว่ามีกระทำความฝ่าฝืนกฎหมายจริงก็อาจส่งผลถึงพยานหลักฐานที่ได้มาโดยการกระทำนั้นหรือความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานได้ ในคดีอาญาที่ศาลไม่รับฟังพยาน หลักฐานที่เกิดขึ้นโดยไม่ชอบหรือไม่เชื่อถือพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ

การปฏิเสธไม่รับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยการกระทำมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐถือเป็นสภาพบังคับในทางคดีประการหนึ่งที่ศาลยุติธรรมใช้ตรวจสอบและควบคุมการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐให้อยู่ในกรอบที่กฎหมายกำหนด ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการปรามมิให้กระทำล่วงเกินสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชนอีกอันเป็นหลักนิติธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓ วรรคสอง บัญญัติให้ศาลต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม การปฏิบัติหน้าที่ของศาลเกี่ยวกับพิจารณาพิพากษาคดีย่อมอยู่ภายใต้บทบัญญัติดังกล่าวเช่นกัน การใช้และตีความกฎหมายของศาลในการพิจารณาพิพากษาคดีจึงต้องสอดคล้องกับหลักนิติธรรม และเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวมอย่างเสมอภาคกัน แต่ในภาคปฏิบัติการใช้กฎหมายของศาลในบางกรณีอาจยังมีประเด็นโต้แย้งว่าผลที่เกิดขึ้นมิได้เป็นประโยชน์ในภาพรวมของกระบวนการยุติธรรมของประเทศ อีกทั้งยังอาจถูกนำไปใช้เป็นเทคนิคดำเนินคดีเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ในการดำเนินคดีอาญามีหลักสำคัญประการหนึ่งซึ่งเป็นหลักสากลว่า บุคคลจะถูกดำเนินคดีสองครั้งสำหรับการกระทำเพียงครั้งเดียวไม่ได้ (ne bis in idem) ในขณะที่การกระทำครั้งเดียวอาจมีความผิดตามกฎหมายหลายบทมาตราหรือผิดกฎหมายหลายฉบับ หรือที่เรียกว่าการกระทำกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๐ บัญญัติว่า “เมื่อการกระทำใดอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด” ในขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ บัญญัติว่า สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปดังต่อไปนี้ ... (๔) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง ...” ผลทางกฎหมายของบทบัญญัติดังกล่าวจึงมีว่าถ้าการกระทำของผู้กระทำความผิดเป็นการกระทำกรรมเดียวแต่เป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท หากมีการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดจนศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดบางบทไปแล้ว สิทธินำคดีอาญามีฟ้องผู้กระทำความผิดคนนั้นสำหรับการกระทำครั้งนั้นย่อมระงับไป จะมาฟ้องให้ลงโทษในฐานความผิดอื่นที่เหลืออีกไม่ได้ ตัวอย่างคดีที่เกี่ยวกับข้อกฎหมายดังกล่าว เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๐๑๙/๒๔๙๒

โจทก์ฟ้องจำเลยฐานทำร้ายร่างกาย ศาลชั้นต้นพิพากษาแล้วภายหลังผู้ถูกทำร้ายถึงแก่ความตาย โจทก์จะฟ้องจำเลยใหม่ฐานฆ่าคนตายอีกไม่ได้ ไม่ว่าคดีเดิมที่ศาลชั้นต้นพิพากษาแล้วจะถึงที่สุดเด็ดขาดแล้วหรือไม่ก็ดี เพราะการกระทำอันเดียวกันนั้นโจทก์ได้ฟ้อง และศาลได้พิพากษาแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๐๒/๒๔๙๖

การกระทำของจำเลยเป็นกรรมและวาระเดียวกัน เมื่ออัยการเป็นโจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษและศาลได้พิพากษาลงโทษจำเลยฐานทำร้ายร่างกาย คดีถึงที่สุดแล้วผู้เสียหายจะมาฟ้องจำเลย

หาว่าชิงทรัพย์ โดยใช้กำลังทำร้ายร่างกายอีกไม่ได้ เป็นฟ้องซ้ำต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ (๔)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๑๖/๒๕๒๕

โจทก์เคยฟ้องจำเลยฐานทำร้ายร่างกายผู้เสียหายศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยและคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์แต่ต่อมาผู้เสียหายถึงแก่ความตายเพราะบาดแผลที่ถูกจำเลยทำร้าย โจทก์จะฟ้องจำเลยฐานฆ่าคนตายโดยไม่เจตนาซึ่งเป็นการกระทำผิดกรรมเดียวกันในขณะที่คดีก่อนอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์อีกไม่ได้เพราะถือว่าได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องแล้วต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ (๔)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๙๐/๒๕๔๓

คดีก่อนโจทก์ฟ้องจำเลยซื้อหาบุกรุกเข้าไปยึดถือครอบครองที่ดินทำเลเลี้ยงสัตว์อันเป็นที่ดินของรัฐซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกัน โดยเข้าไปเปิดย่อยหินในที่ดินดังกล่าว โดยไม่มีสิทธิครอบครองและมีได้รับอนุญาตกับข้อหาละเว้นไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ที่สั่งให้หยุดการระเบิดย่อยหินในที่ดินและออกไปจากที่ดินดังกล่าว จำเลยให้การรับสารภาพ ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยตามฟ้อง คดีถึงที่สุด ส่วนคดีนี้โจทก์ฟ้องจำเลยในข้อหาทำเหมืองโดยใช้เครื่องมือทำการระเบิดและย่อยหิน โดยมีได้รับประทานบัตรจากพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อความผิดฐานบุกรุกเข้าไปยึดถือครอบครองที่ดินของรัฐในคดีก่อนกับความผิดคดีนี้ ระยะเวลาที่เกิดเหตุ สถานที่เกิดเหตุและการกระทำของจำเลยเป็นครั้งเดียวกัน แม้ฐานความผิดจะต่างกันก็เป็นความผิดกรรมเดียว ดังนั้น การที่โจทก์ฟ้องจำเลยในการกระทำความผิดดังกล่าวจนศาลพิพากษาลงโทษคดีถึงที่สุดไปแล้วสิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ (๔) โจทก์มาฟ้องจำเลยอีก แม้จะอ้างบทลงโทษตามพระราชบัญญัติแร่ฯ ก็เป็นการฟ้องซ้ำ ต้องห้ามตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๙๒/๒๕๔๗

ระยะเวลาเกิดเหตุและสถานที่เกิดเหตุในความผิดข้อหาดำเนินกิจการรับทำการเก็บขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยโดยไม่ได้รับใบอนุญาต กับความผิดตามฟ้องคดีนี้ที่โจทก์ฟ้องจำเลยในข้อหาบุกรุกและทำให้เสียทรัพย์ โดยจำเลยบุกรุกเข้าไปในที่ดินของผู้เสียหาย และนำขยะไปทิ้งในที่ดินดังกล่าวตรงกัน อีกทั้งการกระทำของจำเลยในทั้งสองคดีเป็นครั้งเดียวกัน แม้ฐานความผิดจะต่างกัน ก็เป็นความผิดกรรมเดียว เมื่อโจทก์ฟ้องจำเลยในการกระทำความผิดข้อหาดำเนินกิจการรับทำการเก็บขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยโดยไม่ได้รับใบอนุญาตจนศาลพิพากษาลงโทษปรับและคดีถึงที่สุดไปแล้ว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ (๔) โจทก์มาฟ้องจำเลยเป็นคดีนี้อีก แม้จะไม่อ้างบทลงโทษตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุขฯ ก็เป็นฟ้องซ้ำ ต้องห้ามตามกฎหมาย

หากยึดแนวทางของ Professor A.V.Dicey ที่เสนอว่า ไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎหมายของแผ่นดินไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีชาติกำเนิดหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับใด ย่อมถูกบังคับโดยกฎหมายและโทษอย่างเดียวกัน จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้นอาจเกิดกรณีที่มีผู้กระทำ

ความผิดหลายคนร่วมกันกระทำความผิดแต่ถูกลงโทษแตกต่างกัน เช่น มีผู้กระทำความผิดหลายคนร่วมกันทำร้ายร่างกายผู้เสียหาย ต่อมาผู้กระทำความผิดบางคนถูกจับมาก่อนและถูกฟ้องในข้อหาทำร้ายร่างกาย หลังจากผู้เสียหายถึงแก่ความตายเพราะบาดเจ็บจากการถูกทำร้ายดังกล่าวจึงมีการจับกุมผู้กระทำความผิดที่เหลือมาได้และดำเนินคดีในข้อหาทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายซึ่งมีระวางโทษหนักกว่าข้อหาทำร้ายร่างกาย โดยเทียบกับข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๑๖/๒๕๒๕ ที่พนักงานอัยการฟ้องจำเลยฐานทำร้ายร่างกายผู้เสียหาย แล้วศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย ต่อมาผู้เสียหายถึงแก่ความตายเพราะบาดเจ็บที่ถูกจำเลยทำร้าย พนักงานอัยการจะฟ้องจำเลยฐานฆ่าคนตายโดยไม่เจตนาซึ่งเป็นการกระทำความผิดกรรมเดียวกันอีกไม่ได้เพราะถือว่าได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องแล้วต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ (๔) เช่นนี้ทำให้เกิดภาวะที่ผู้กระทำความผิดที่ถูกจับกุมก่อนถูกลงโทษเพียงฐานทำร้ายร่างกาย ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่ถูกจับกุมหลังจากผู้เสียหายถึงแก่ความตายถูกดำเนินคดีและลงโทษฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายซึ่งโทษหนักกว่า ซึ่งเป็นเรื่องยากที่บุคคลทั่วไปที่ไม่ได้ศึกษากฎหมายจะเข้าใจว่าเหตุใดผู้กระทำความผิดด้วยกันแต่ได้รับโทษคนละอย่างกัน กรณีดังกล่าวเป็นตัวอย่างของกฎหมายประการหนึ่ง que เมื่อถูกนำไปปฏิบัติแล้วอาจมีผลไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมที่มุ่งให้เกิดความเสมอภาค

บทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๙๐ เมื่อการกระทำใดอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด

มาตรา ๒๙๐ ผู้ใดมิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี ถ้าความผิดนั้นมีลักษณะประการหนึ่งประการใด ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๘๙ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงยี่สิบปี

มาตรา ๒๙๕ ผู้ใดทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้นั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๓๙ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับไปดังต่อไปนี้

(๑) โดยความตายของผู้กระทำความผิด

(๒) ในคดีความผิดต่อสวนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ถอนฟ้องหรือยอมความ กันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

(๓) เมื่อคดีเลิกกันตามมาตรา ๓๗

(๔) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง

(๕) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำความผิดยกเลิกความผิดเช่นนั้น

(๖) เมื่อคดีขาดอายุความ

(๗) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ

การแก้ปัญหาคriminal ที่กฎหมายเกิดผลในทางปฏิบัติไม่เป็นธรรมอาจทำได้หลายวิธี เช่น อาศัยกระบวนการทางนิติบัญญัติในการแก้ไขกฎหมายซึ่งอาจต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอนและใช้ระยะเวลาค่อนข้างมาก หรือใช้นิติวิธีขององค์กรทางตุลาการในการใช้และตีความตัวบทกฎหมายที่มีอยู่ให้เกิดผลที่เป็นธรรมโดยไม่ต้องแก้ไขกฎหมาย สำหรับกรณีที่ยกเป็นตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น ในเมื่อตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นไปตามหลักกฎหมายที่ได้รับยอมรับในระดับสากล เป็นแต่ว่าเมื่อนำไปปฏิบัติในบางสถานการณ์ทำให้ประชาชนเคลือบแคลงสงสัยในผลว่าอาจไม่เป็นธรรม จึงไม่มีเหตุผลจำเป็นถึงแก่ต้องแก้ไขกฎหมายลบล้างหลักการเดิม และสามารถใช้นิติวิธี (Juristic method) ซึ่งเป็นเครื่องมือขององค์กรทางตุลาการเพื่ออุดช่องว่างเพื่อปิดกั้นผลที่ไม่เป็นธรรมได้ โดยตามตัวอย่างข้างต้นต้องเปิดโอกาสให้มีการดำเนินคดีผู้กระทำความผิดที่ถูกจับได้เป็นคนแรกในข้อหาทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายด้วย และหากศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกในฐานความผิดดังกล่าวแล้ว ในชั้นบังคับโทษต้องอนุญาตให้นำโทษจำคุกที่ผู้กระทำความผิดผู้นั้นได้รับมาแล้วในความผิดฐานทำร้ายร่างกายมาหักออกจากโทษจำคุกในความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย การบังคับใช้กฎหมายในแนวทางนี้จะทำให้เกิดความเสมอภาคที่ผู้กระทำความผิดด้วยกันได้รับโทษอย่างเดียวกัน

บทสรุป

การบังคับใช้หลักนิติธรรมในฐานะที่เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรสำหรับประเทศไทย นับเป็นเรื่องใหม่ อาจต้องอาศัยระยะเวลาในการที่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจะได้สร้างบรรทัดฐานขึ้นให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม สำหรับศาลยุติธรรมซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย ได้สร้างบรรทัดฐานการตรวจสอบควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐให้อยู่ในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดซึ่งเป็นหลักการสำคัญหลักนิติธรรมมาอย่างต่อเนื่องผ่านทางคำวินิจฉัยต่างๆ ของศาลฎีกา ถือได้ว่าศาลยุติธรรมมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการดำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรมมาโดยตลอด อย่างไรก็ตามคุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของหลักนิติธรรมคือการที่บุคคลย่อมถูกบังคับโดยกฎหมายและโทษอย่างเดียวกัน หากพิจารณาหลักนิติธรรมในแง่มุมดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการใช้และตีความกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาบางกรณีอาจเกิดผลตรงข้ามกับหลักการนี้ เช่น กรณีมีผู้กระทำความผิดหลายคนร่วมกันทำร้ายร่างกายผู้เสียหาย ต่อมาผู้กระทำความผิดบางคนถูกจับมาก่อนและถูกฟ้องในข้อหาทำร้ายร่างกาย และถูกศาลลงโทษในความผิดฐานดังกล่าวแล้ว หลังจากนั้นผู้เสียหายถึงแก่ความตายเพราะบาดเจ็บจากการถูกทำร้ายจึงมีการจับกุมผู้กระทำความผิดที่เหลือมาได้และดำเนินคดีในข้อหาทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายซึ่งมีระวางโทษหนักกว่าข้อหาทำร้ายร่างกาย เช่นนี้ พนักงานอัยการจะฟ้องจำเลยคนแรกฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย ซึ่งเป็นการกระทำผิดกรรมเดียวกันอีกไม่ได้ เพราะถือว่าได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องแล้วต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ (๔) เท่ากับว่าบุคคลที่ร่วมกันกระทำความผิดแต่กลับได้รับโทษคนละอย่างกัน

กรณีดังกล่าวข้างต้นองค์การตุลาการสามารถใช้วิธีตีความด้วยบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เกิดผลเป็นธรรมได้โดยไม่ต้องแก้กฎหมาย กล่าวคือ ต้องเปิดโอกาสให้มีการดำเนินคดีผู้กระทำความผิดที่ถูกจับได้เป็นคนแรกในข้อหาทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายด้วย และหากศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกในฐานความผิดดังกล่าวแล้ว ในชั้นบังคับโทษต้องอนุญาตให้นำโทษจำคุกที่ผู้กระทำความผิดผู้นั้นได้รับมาแล้วในความผิดฐานทำร้ายร่างกายมาหักออกจากโทษจำคุกในความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย

บรรณานุกรม

ธานินทร์ กรัยวิเชียร, ๒๕๕๓, **หลักนิติธรรม**, สำนักงานศาลยุติธรรม

ปรีดี เกษมทรัพย์, ๒๕๕๑, นิติปรัชญา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สัญญา ธรรมศักดิ์, ๒๕๒๙, **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๑ ถึง
ภาค ๓ มาตรา ๑ - ๑๗๑**, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา